

Herinneringen aan de oude vismijn

Volgend jaar zal het exact tachtig jaar geleden zijn dat Oostende voor het eerst een vismijn op de Oosteroever in gebruik nam. Het gebouw opende de poorten inderdaad in september 1934.

Voor die tijd had Oostende ook al een vismijn. Die lag evenwel niet op de Oosteroever, maar in de stad. De volkskundige auteur Louis Vande Castele weet nog perfect waar die vismijn lag: ten zuiden van het huidige Montgomerydok, op de plek waar je nu de infrastructuur van de oude ferryterminal kunt zien (en de parking voor gebruikers van de ferry), dus tussen de havengeul en de nieuwe Mercatorsluis.

Die oude vismijn had in de jaren dertig zijn beste tijd al enige tijd achter zich liggen. Het werd dan ook hoog tijd dat de nieuwe vismijn er kwam. Dat blijkt uit de getuigenis van Richard Verbanck die de overgang van de oude naar de nieuwe vismijn als volgt beschrijft: *'Op oude-jaarsavond [1933] nog tot 10 uur gewerkt in ons stinkend bureeltje, de geur stak in onze kleren maar het was in die tijd de moeite niet om van ondergoed te wisselen omdat er op Nieuwjaardag toch haring verkocht en verzonden werd. (...) Niemand dacht aan de nieuwe vissershaven die maar niet gereed kwam. De verhuis bleek tot een verre toekomst te behoren (...) Maar toen kwam alles in een stroomversnelling terecht (...) Tijdens het dode zomerseizoen werd alles in gereedheid gebracht. (...) We hadden [in de nieuwe vismijn] niet te klagen wat comfort betreft, na hetgeen we hadden afgezien in de oude cierk. We genoten van de weelde te kunnen beschikken over lopend water en een eigen W.C.'*⁽¹⁾

Het Oostendse stadscentrum veranderde daardoor ingrijpend, zo schrijft Verbanck ook nog: *'Een groot gedeelte van het oude kaaikwartier en de stadsdokken lag lijk vermoord. Het vroeger zo intense leven in de herbergen rond de vismijn kreeg de genadeslag. Het menselijke contact dat aldaar had bestaan tussen allen die werkzaam waren in het visserij-bedrijf werd genadeloos afgebroken. Even trachtte men de schijn te doen aanhouden maar het hart was dood voor goed.'*

Frans Verbanck herinnert zich de tijd van toen

Richard Verbanck, de man die bovenstaande herinneringen ophaalde, was de zoon van Frans, de eerste directeur van de Onderlinge Visafslag (OVA). Deze Frans Verbanck was een oudgediende van de Oostendse visserij en had het leven in de oude vismijn goed gekend. Hij was al in 1901 in de sector actief. In dat jaar solliciteerde hij voor de betrekking van bediende bij John Bauwens, de toen nog jonge directeur van de rederij *Pêcheries à Vapeur* (PV)⁽²⁾. De burelen van die rederij lagen toen in de Stockholmstraat 41, maar in de oude vismijn had de PV vanaf 1899 een eigen afslag. Daardoor was Bauwens niet langer afhankelijk van de firma Jules Baels die de verkoop van de door de PV aangevoerde vis van 1896 tot 1899 voor zijn rekening genomen had.⁽³⁾

De visafslag van de PV werd dus vanaf 1899 door eigen bedienden van de rederij georganiseerd. Eerst was dat Jaak Van de Walle (tot 1902), daarna August Simon (1902), Arthur Fontaine (tot 30 mei 1907) en vanaf 1 juni 1907 was het Frans Verbanck. Hij bleef voor de PV verkoper tot de Tweede Wereldoorlog, waarna hij nog vele jaren dienst deed als directeur van de OVA.

Hij schreef zijn herinneringen aan de oude vismijn op en beperkte zich daarbij tot de periode 1900-1914. Zijn zoon, Richard, zorgde er later voor dat die herinneringen ook hun weg vonden naar Ter Cuere, de Bredense Kring voor heemkunde, waaruit we onderstaande gegevens lichtten.⁽⁴⁾

1930 — Op de foto herkennen we zittend Frans Laforce met kat. Staand: Hélène Fleires, politiaagent en conciërge van de oude vismijn Jacques Maertens en rechts, met strohoed, Frans Verbanck, bediende van de *Pêcheries à Vapeur*. Later werd hij directeur van de Oostendse rederscoöperatieve OVA. (Uit *Oud Oostende* in beeld 3 van A. Van Cailie.)



1910 — Binnenzicht van de oude vismijn. Het beeld maakt duidelijk waarom het gebouw de 'cierk' genoemd werd. (uit Kent u ze nog... de Oostendenaars.)

De vismijn is een cierk

De oude vismijn werd in 1879 gebouwd en omwille van zijn ronde vorm door de Oostendenaars meteen 'de cierk' genoemd. De visafslag gebeurde op een andere manier dan dat nu het geval is. Hij werd niet door een rederscoöperatie georganiseerd, zoals dat in Oostende later het geval was met de O.V.A. Het was evenmin de stad die deze dienst verstrekke, zoals dat vandaag in Nieuwpoort nog altijd het geval is. Het was geen privéonderneming die de visafslag in handen had, zoals de Zeebrugse Visveiling dat sinds 1988 doet. Het waren veelal grote reders die een eigen afslag hadden en die soms ook de vis van kleinere redereien verkochten, of het waren onafhankelijke visafslagers die voor rekening van kleine reders, werkten. Verbanck herinnert er zich negen. Ten eerste was er de reeds vermelde PV van Bauwens. Dat was de belangrijkste afslager.

Tweede was de firma Baels-Mauricx. Jules jr. Baels verkocht er de vis van de eigen schepen, maar ook van verscheidene sloepen en van de Panneschuiten (die in de periode 1900-1914 evenwel maar sporadisch in Oostende kwamen markten). Ook Henri Aspeslagh had zijn eigen afslager, en die verkocht alleen vis van de eigen rederei. ⁽⁵⁾ Henri Lauwereins bood de vis aan van de drie schepen van Alfred Golder. Rond 1910 kwam een vloot van een tiental kleine Engelse treilers de markt vervoegen. Ook die nam Lauwereins voor zijn rekening. De vijfde afslager was Cesar Degroote, directeur van een maatschappij onder gezamenlijke naam. Hij verkocht vis van de eigen schepen. Pros Peellaert verkocht vis van enkele Pannenaars en kreeg rond 1910 ook nog drie schepen van reder Demunter onder zijn hoede. Eugene Quyo verkocht de vis van een tiental sloepen van rederei August Haman en van een tiental schepen van rederei 'Berten Vroome'.

Alle industriële en scheepsherstellingen mekaniek en plaatwerk

Nieuwe Werfkaai 14 • 8400 Oostende

T: 059 33 22 15 • F: 059 33 01 55

GSM Johan: 0477 31 54 15

GSM Ludo: 0477 33 54 35



**BEMA
DOET
HET**

Bij de visafslag Ed. Nierinck waren enkele sloepen en Panne-schuiten klant en ten slotte was er nog Alexis Degraeve die vis van reder Blomme (O 156) verkocht 'en als het paste de visjes van hier en daar een kustvisser'.

Merkwaardig volk in de pakhuizen

Tegenover de aangeboden vis stonden de kopers die in de *cierk*, net zoals de afslagers en de reders, een pakhuys konden krijgen. In zijn memoires loopt Frans Verbanck de dertig pakhuizen van de vismijn af en per lokaal meldt hij ons wat hij er zich van herinnert. Het levert een berg 'couleur locale' op. We vernemen op die manier wie 'een brave mens' was, wie 'geen slag deed', wie 'bezwegen is aan een auto-ongeval' en waar zich 'typische vrouwtjes met kaketuutkes' bevonden. Ook leren we dat papa Degraeve zich meer bezighield met paardenkoersen dan met zijn werk en eraan te gronde gegaan is. En wat moeten we denken van Matille Rence die het pakhuys nr 11 bezette? 'Ze was in haar jonge jaren nogal een schuwe broeder, en heeft, zoals nog anderen, menig kampje geslagen. Met ouder worden is ze natuurlijk verstild.' Matille die een schuwe broeder genoemd wordt en die menig kampje geslagen heeft, da's allemaal



1910 — Peerders en vissersvrouwen poseren in de 'cierk'. De vismijn werd in 1879 gebouwd naar de plannen van architect Charles Van Rysselberghe. Het werd omstreeks 1936 afgebroken. (uit Kent u ze nog... de Oostendenaars.)

Interessant, maar wij hebben hier helaas de plaats niet om dat allemaal uit te spitten. Wij moeten ons beperken tot enkele veelzeggende gevallen en enkele namen die ook vandaag nog een belletje laten rinkelen.

Pakhuis nr 10 behoorde toe aan de 'firma Auguste Pede – Christiaan. Groothandel in vis en wijnen. Dat waren toen rijke mensen die zich in de vismijn niet vertoonden. Er was hoofdzakelijk handel in



1910 — Vissersvrouwen poseren aan de voorkant van de oude vismijn (het gebouw rechts op de foto). Achter hen staat een wagen van de Bredense ijsfabriek De Naeyer. (uit Kent u ze nog... de Oostendenaars.)

fijne vissoorten en gedurende de winter hadden ze nog daarbij de uitvoer van ijle haring naar Duitsland. De zaakvoerder was Louis Dierickx-Visser, gekend als Louis van Pede. Hij was een geboren farceur maar hij kon er niet goed tegen als hij zelf het slachtoffer werd van een poets. Zoals de meeste bedienden van firma's die buiten de vismijn gevestigd waren, had hij nooit gedaan met zijn werk voor half negen 's avonds, want Madame zou gereklameerd hebben zo men vroeger ging de brieven laten tekenen. Nu, Louis was maar één voorbeeld. Als er geen werk meer te doen was dan ging men maar biljarten of zo. Om 6 of 7 uur keerde men dan maar terug naar het bureel om zeker te zijn niet klaar te wezen voor het gewenste uur.'⁽⁶⁾ Zelf werkte Frans Verbanck in pakhuys 28: 'Over dit pakhuys zou ik een boek kunnen schrijven.' Dat doet hij uiteindelijk niet, maar het levert ons wel het verhaal op van de *Pêcheries à Vapeur* die in 1908 beslist om zelf in de vishandel te stappen. De gevestigde handelaars konden daar niet om lachen en ze organiseerden een boycot die al na enkele dagen weer opgeheven werd. De P.V. kon dus effectief een handel opzetten. Ze deed het onder de naam 'Piscator' 'maar de co-directeuren, Gustaaf Vandenberghie en Tjeppen Graefscheppe waren, wat commerciële geest betreft, niet van de strafsten. Tjeppen had waarschijnlijk een vijs los. De dagen dat hij welgezind was zou je je kreupel gelachen hebben met zijn spreuken en liedjes, maar wee als hij slecht gezind was! Dan was hij gevaarlijk en we vreesden werkelijk dat er eens iets ergs zou gebeuren met hem – of met ons.' Moet het gezegd dat het met de verkooppunten van de PV niet echt goed gekomen is? De vismijnadministratie beschikte over vijf lokalen. Een ervan was bestemd voor de tegenschrijvers, een tweede voor de

Tijdens WO I kwam er vlak naast de oude vismijn een zeppelin in 't water terecht. Het beeld geeft ons meteen een mooi bovenaanzicht van de 'cierk'. (Foto uit de collectie van Daniël Eyland.)



Wordt het gebouw van de Oostendse vismijn nog dit jaar afgebroken?



Dat zou wel moeten, want het contract zegt uitdrukkelijk dat de uitbaters 'zich middels de Erfpachtrekening verbonden [hebben] om binnen de drie jaar na het verlijden van de authentieke akte van de Erfpacht, en na daartoe alle vergunningen te hebben verkregen, op de Vismijnsite, en dat op eigen kosten, een nieuwe vismijn te bouwen (...)'.
Dat contract werd opgemaakt op 19 oktober 2010, ei zo na drie jaar geleden.

Dat u daar nu nog geen bouwactiviteiten gezien hebt, is juist. Het oude vismijngebouw staat er nog altijd onberoerd bij. Toch zegt het Oostendse stadsbestuur uitdrukkelijk dat de Vlaamse Visveiling wel degelijk alle gemaakte afspraken nakomt.

viskeurders, ook de knechten en peerders ⁽⁷⁾ beschikten over een lokaal. Een apart bureau was er voor de ontvanger en ten slotte was er het kantoor van directeur E. Valschaerts. Die laatste wordt door Verbanck bijzonder plastisch beschreven: 'Hij was een brave man die meer van muziek kende dan van vis want hij was muziekmeester van de garde-civiek (...) Hij was daarbij erg bijziende. Hij heeft nooit een mens zeer gedaan in de vismijn maar hij heeft ook nooit iets verbeterd of gemoderniseerd. Hij kwam zelden uit zijn bureel.' Het werd niet beter toen hij opgevolgd werd door Pol Swaels: 'Dat was ook een brave mens, dat wel, maar anders een zero!'

Geen pinten drinken, geen werk!

In de onmiddellijke omgeving van de cierv waren er nogal wat cafés gevestigd. De toenmalige Keizerskaai (nu Vindictivelaan) en de Visserskaai 'vormden één rij herbergen, slechts hier en daar onderbroken door een winkeltje of een instelling die iets met de visserij had te zien.' Verbanck noemt er enkele op in de onmiddellijke omgeving van de vismijn.

De Verbancks hielden daar zelf *Het Meivisje* open, waar je vele soorten bier kon verkrijgen. Na de oorlog kwamen er in dat *Meivisje* veel Pannenaars een glas drinken 'omdat we een soort heel goedkoop bier verkochten, "Sterck", dat te verkrijgen was aan veertig centiem voor een halve liter. De Pannenaars waren in dat opzicht niet kieskeurig want gedurende de ganse oorlog hadden ze stinkend bier gedronken dat de Pannesche brouwerijen massaal voortbrachten ten behoeve van de Belgische soldaten in de Westhoek. Deze categorie vormde een wild volkje dat tegen buitensporig drinken niet bestand was. Hele dagen was er ruzie bij ons en moeder-de-vrouw, de waardin, die ook tot een onervraagd ras hoorde, moest ze een na een bij de nek nemen en buiten zwieren.' Goed draaiend waren ook

de cafés van Henri Lauwereins (een cliënteel van handelaars, arbeiders en vislossers), Philomène Deckmyn, Pros Peellaert en Cavereel die het beste café van allemaal had. Verbanck herinnert zich ook het Geel huis (Maison jaune) van ene Charlie, bekend omwille van zijn Engels bier en daardoor druk bezocht door de officieren en machinisten van de Tilburyboten.

'Er werden veel zaken gedaan in de herbergen want de burelen van de handelaars waren ver van gezellig. Ook de vislossers werden in sommige cafés uitbetaald, hetgeen leidde tot vele misbruiken die ook in andere bedrijven, hoofdzakelijk het bouwbedrijf te vinden waren. Geen pinten drinken, geen werk! Nadien werd zulks wettelijk verboden en het was maar goed ook.'

Flor Vandekerckhove

- (1) Richard Verbanck, Inleiding tot 'Nieuwe vismijn 50 jaar' (Raymond Vancraeynest) in Jaarboek 1984 van Heemkring Ter Cuere, p. 135.
- (2) Over Bauwens en zijn rederij publiceerden we eerder in ons blad 'Leven en werken van reder John Bauwens'. HvVB III/2012, ps 4 e.v.
- (3) Over Baels schreven we eerder in dit blad Leven en werken van de redersfamilie Baels. HvVB VIII/2012, ps. 7 e.v.
- (4) Frans Verbanck, Herinneringen aan de oude vismijn rond de eerste Wereldoorlog. 29 ps. (Beschikbaar in de bibliotheek van de heemkring Ter Cuere.)
- (5) Over reder Aspeslagh publiceerden we eerder in ons blad De rederijen van Aspeslagh. HvVB VII/2012, ps 6 e.v.
- (6) Dat August Pede tot de Oostendse elite behoorde blijkt ook doordat hij medebeheerder was van de S.A. Breedene, de projectontwikkelaar die Bredene-Duinen verkavelde. Hij kreeg er zelfs een straatnaam toegewezen. De August Pedelaan heet nu Peter Benoîtlaan. In mijn blog, De Laatste Vuurtorenwachter, schreef ik over die verkaveling onder de titel Van de Opex naar de Avenue le Grand.
- (7) Peerder: arbeider die aan de wal helpt bij het onderhoud van het schip of voor andere onderhoudstaken in de visserijsector tewerkgesteld wordt, meestal een oud-visser.

SKB Life Saving Equipment

reddingsvesten - reddingsboeien - drijvende toestellen - valschermsignalen - stakellichten man.o.boordlichten - noodzenders Locat - radio Beacon - reddingsvlotten: RFD, Elliot, Viking, Zodiac, Autoflug, Bombard, Avion, Callegari, Servaux, Mitsubishi, Soniform - nazicht brandblusapparaten.

- ERKEND SERVICESTATION -

VERANTWOORDELIJKE VOOR DE KUST:
A. VAN DURME. TEL.: 0475 25 88 02



SKB Life Saving Equipment
Vosseschijnstraat 44
2030 Antwerpen
Tel + 32 (0) 3 2138670
Fax + 32 (0) 3 2138671

Afdeling kust
H. Baelskaai 8A
B-8400 Oostende
Tel.: 059/33 96 00
Fax: 059/33 96 01